JURNALUL DE VISE (MANUSCRIS) AL LUI VLADIMIR BEȘLEAGĂ: PRIVIRI INTROSPECTIVE ASUPRA PROPRIEI EXISTENȚE

https://doi.org/10.52673/18570461.21.2-61.12
CZU:821.135.1-92(478).09

Doctor în filologie **Nadejda IVANOV**
E-mail: ivanovnadejda1@gmail.com
ORICID: https://orcid.org/0000-0003-0451-444X
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

VLADIMIR BESLEAGA'S DREAM JOURNAL (MANUSCRIPT): INTROSPECTIVE VIEWS ON OUR OWN EXISTENCE

Summary. The article analyzes Vladimir Besleaga's dream diary, an original manuscript, unknown to the wide public, which can be consulted at the National Museum of Romanian Literature "Mihail Kogalniceanu", the collection of "Manuscripts". The manuscript was offered by the author to the researcher, PhD in philology Ana Ghilas and the undersigned, in order to explore the depths of the creative imaginary of the nonagenarian Bessarabian writer. Thus, in the diary we will recognize some recurring images impregnated in the literary creation of Vladimir Besleaga – village, house, mother, water, father etc. The usual area and childhood experiences are for the author of this diary (with the title of manuscript *Dreams of night and day (diary ante- anti- octogenate)*) an endless source of miracles that helps him to renew his creative impulses and to put in order his ordinary, profane human condition with sacred elements from the abyss of being.

Keywords: dream diary, dream ego, imaginary, abysmal psychoanalysis, childhood.

Rezumat. Articolul analizează jurnalul de vise al lui Vladimir Beșleagă, un manuscris inedit, necunoscut publicului larg, ce poate fi consultat la Muzeul Național de Literatură Română „Mihail Kogâlniceanu”, fondul de „Manuscrise”. Lucrarea a fost oferită de autor cercetătoarei, dr. în filologie Ana Ghilaș și subsemnatei, în scopul explorării profunzimilor imaginarului creator al scriitorului basarabean nonagenar. Astfel, în jurnal vom recunoaște unele imagini recurente impregnate în creația literară a lui Vladimir Beșleagă – satul, casa, mama, apa, tatăl ș.a. Spațiul habitual și trăirile copilăriei sunt pentru autorul acestui jurnal (cu titlul de manuscris *Vise de noapte și zi (jurnal ante- anti- octogenat)*) fântâna nesecată de miracole care îl ajută să-și reînnoiască elanurile de creație și să-și pună în consonanță ordinara, profana condiție umană cu elemente sacre din abisul ființei.

Cuvinte-cheie: jurnal de vise, eul oniric, imaginar, psihanaliză abisală, copilărie.

Visul a fost dintotdeauna perceput ca o dimensiune obscură și misterioasă a psihicului, care poate revela unele taine ale existenței umane în forma unor predicții absconse, înainte ca omul să-și dea seama de sensul lor ori să le înțeleagă semnificația. Natura lui este de alt ordin decât cel rațional, având ca sursă trăiri onirice care nu se supun unor interpretări directe, precise. Visul, cel mai adesea, nu reflectă vădit întâmplările trăite conștient de individ în timpul zilei, fiind un dialog intim al eului oniric cu lumea (sa) primordială. În configurațiile sale de imagini și simboluri produse spontan și aleatoriu, visul se manifestă ca o *vedere* a sinelui autentic.

Pentru antici visele erau de origine divină și de aceea aveau nevoie de un interpret. Un „explicatoriu de vise”, unul dintre cei mai remarcabili din mitologia greacă, este Hermes. Homer a împărțit experiențele onirice în „adevărate” – cele care trec prin poarta de os, și „neadevărate”, cele strecurate prin poarta de fildeș, pe unde ies visele înșelătoare [1, p. 356]. În aceeași ordine de idei, Pitagora, Democrit și Platon au fost de părere că visele sunt veridice și li se poate oferi credibilitate, pe când Diogene și-a exprimat totala neîncredere în ele. Ulterior, Aristotel a venit cu o critică raționalistă, explicând corelația dintre starea de somn și starea de veghe ca pe un dat fiziologic. Considerat de către Hipocrate doar un rezultat al trăirilor cotidiene [1, p. 357], visul a fost lipsit cu totul de orice înțeles mistic, de orice valoare profetică.

O semnificație aparte o au visele în Vechiul Testament, unde oniricul devine „un mijloc prin care Dumnezeu comunică cu oamenii, fie israeliți, fie din-

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

tre Neamuri" [2, p. 1340]. În zilele lui Samuel și Saul, spre exemplu, se credea că Dumnezeu vorbește prin vise. În Noul Testament, *Dicționarul biblic* [2] atestă cinci vise profetice în legătură cu nașterea și viața lui Isus. Această experiență mistică n-a împiedicat însă teologia secolului al VI-lea să condamne cu vehemență practicile predictive bazate pe vise. Jacques Le Goff consideră că aceste schimbări de viziune se trag dintr-o anumită „hipertofiere a vedeniilor și a visului în anumite erezii, în special în ereziile gnostice" și au „o mare contribuție la sporirea neîncrederii creștinismului oficial față de vise" [1, p. 385].

Începând cu 1750, observă Albert Béguin, se atestă un interes sporit față de vise: „Nu există tratat de psihologie care să nu le dedice un capitol. Memoriile epocii evocă discuțiile mondene unde fiecare își povestea visele profetice; nu numai în mediile pietiste, dar și în cercurile cele mai «luminate», lumea îndrăgea poveștile cu presimțiri adeverite, cu accidente mortale sau lovituri ale sorții anunțate de către un vis prevestitor, iar somnambulismul îi interesa și pe scepticii cei mai inveterați, așa cum îi seducea, de altfel, tot ce avea o aparență magică sau ocultă" [3, p. 35]. Cu toate acestea, psihologii și filosofii iluminiști continuă să insiste asupra explicației realiste a visului. Din scrierile lor, adeseori reducționiste, reiese că, în starea de somn, „spiritul copiază datele exterioare; în stările tulburi (vis, beție etc.), el se lasă în voia propriilor sale legi și pierde facultatea de a reproduce realul" [3, p. 35]. Una dintre cele mai reușite concepții asupra visului rămâne teoria asociațiilor, care ar explica cauza tulburării sau slăbirii conștiinței în timpul somnului.

Ulterior, în secolul al XX-lea, Sigmund Freud, părintele psihanalizei moderne, consideră interpretarea viselor un adjuvant major în terapia psihanalitică, întrucât îl ajută pe analist să readucă în conștiința individului, pacientului, emoții și impresii refulate în inconștient și traumatisme din prima copilărie. În accepția lui, visul este împlinirea deghizată a unei dorințe refulate, inconștiente, de obicei de natură sexuală, cu un caracter infantil (în sensul că refularea s-a operat într-o perioadă arhaică a experienței individului). Prin urmare visul nu are decât o importanță clinică [4, p. 40]. Dacă pentru Freud visul este un mijloc de constatare a unor manifestări ale nevrozelor pacientului, atunci Carl Gustav Jung concepe visul ca pe o voce arhetipală a inconștientului personal și/sau colectiv, un ghid al procesului de individuație, care are drept finalitate fuziunea eului cu Divinul. Divinul reprezintă Sinele din profunzimile psiho-spirituale ale omului. Ruptura dintre Freud și Jung s-a produs tocmai în acest punct de incongruență ideatică. Discipolul lui Freud nu mai acceptă să împărtășească aceeași „religie" psihanalitică, să interpreteze visele doar din perspectiva asociațiilor libere și a reacțiilor de bulversare afectivă a pacientului la resurgența unor complexe comune aproape tuturor. Jung a intuit că individualitatea umană are, pe lângă inconștientul personal, și o „diagramă structurală a sufletului uman, o premisă de natură esențialmente *impersonală*" [5, p. 195]: „visul a devenit pentru mine un fir conducător, un model, care mi s-a confirmat.... El mi-a oferit primele presimțiri ale existenței unui *a priori* colectiv al psihicului personal, pe care l-am conceput sub formă de vestigii ale unor moduri funcționale anterioare, (...) am recunoscut în acele moduri funcționale forme de instinct, arhetipuri" [5, p. 195]. Altfel spus, psihanalistul elvețian a îndepărtat visul de condițiile clinice de interpretare, reorientându-l, prin metoda comparatistă, spre elucidarea semnificațiilor mitologice, culturale, filosofice, religioase ale imaginii visate. Visul trece astfel dincolo de demonstrația empirică și a explicațiilor biologice. Psihanalistul explorează sursele sale spirituale, caută sensul numinos al experiențelor onirice în raport cu individul.

Abordarea lui Jung rezolvă o problemă de ordin metodologic, propunând o analiză multiaspectuală de ordinul interdisciplinarității, mai aproape de demersul nostru de analiză a viselor. Obiectul cercetării, materialul oniric, ține de domeniul suprasensibilului, al profunzimilor abisale ale ființei umane. Iar pentru a-i fixa paradigmele și a-i stabili coerența inteligibilă, imaginile primordiale, credem, oferă o multitudine de posibilități de analiză și interpretare. Modul de abordare a lui Jung a fost preluat și teoretizat, ca fundament al cercetării imaginarului, de Gaston Bachelard și Gilbert Durand. Fondul imaginar al structurii psihice este constituit din fluxuri de imagini, simboluri și figuri regăsite în universurile mitologice și literare. Or, demersul nostru are ca obiect de investigație tocmai aceste reprezentări și semnificații ale visului întâlnite în mituri, legende, basme, povești, preluate, mai apoi, de creațiile literare. Acest mod de abordare a dat rezultate relevante în analiza de către Gilbert Durnad a structurilor antropologice, fiind aplicat ulterior cu succes și la analiza imaginilor artistice din creațiile literare. Gaston Bachelard, care a cercetat valențele onirice ale imaginilor din perspectiva esteticului, a psihologiei și a moralei, a explicat relația dintre imaginație – vis – operă literară. „Visul, afirmă filosoful, nu este un produs al vieţii în stare de veghe. El este starea subiectivă fundamentală. Un metafizician va putea vedea aici în acţiune un fel de revoluţie copernicană a imaginației. Într-adevăr, imaginile nu se mai explică prin trăsăturile lor obiective, ci prin sensul lor subiectiv. Această revoluție înseamnă că situ-

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

ăm visul înaintea realității, coșmarul înaintea dramei, spaima înaintea monstrului, greața înaintea căderii; pe scurt, imaginația este, în subiect, destul de vie pentru a-și impune viziunile, spaimele, nefericirea. Deși visul este o reminiscență, el este reminiscența unei stări anterioare vieții, stării vieții moarte, un fel de doliu înaintea fericirii. Vom putea face căderea imaginară încă un pas situând imaginea nu numai înaintea gândirii, înaintea povestirii, ci înaintea oricărei tulburări. Un fel de măreție sufletească este asociată spaimei din poeme, iar această măreție a sufletului nefericit dezvăluie o natură atât de primordială, încât ea asigură pentru totdeauna imaginației primul loc. Este imaginația care gândește și este imaginația care suferă. Ea e cea care acționează. Ea se descarcă nemijlocit în poeme. Noțiunea de simbol e prea intelectuală. Noțiunea de experiență poetică e prea experimentală. Gândirea și experiența vagabonde nu mai sunt de ajuns pentru a atinge primitivitatea imaginarului" [6, p. 104-105].

Visul trimite creatorul spre „cealaltă lume" a ființei, în memoria sinelui său, unde sălășluiesc strămoșii, experiențele numinosului, imaginile paradisului pierdut sau ale infernului torturant al unei copilării nefericite. Orice experiență onirică este o potențială experiență mistică, o sondare insolită a unor profunzimi tăinuite ale eului. Prin urmare, viziunile onirice vor deține un loc important în gândirea și sensibilitatea creatorului, întrucât visul devine un limbaj specific de exprimare a lumii sale lăuntrice. Individualitatea creatoare va ține să pătrundă dincolo de aparențele inteligibile, spre unitatea profundă și singura reală a eului și a lumii, să intre într-o comunicare vie, insolită cu ea. Un cercetător avizat al visului la romantici, Albert Béguin, remarcă: „Pentru ei, poezia ori matematicile, imaginația creatoare ori *simțul lăuntric* au o valoare privilegiată, pentru că văd în ele diferitele mijloace pe care le avem de a ajunge din nou la comunicarea de la început cu universul divin, sau chiar manifestările unei regiuni din noi ...mai profunde decât noi înșine" [3, p. 117].

Interesul nostru față de jurnalul de vise al lui Vladimir Beșleagă este, în mod prioritar, unul literar-artistic, de valorificare a imaginarului oniric în scopul înțelegerii mai profunde a scrierilor sale literare. Un jurnal de vise reprezintă o călătorie inițiatică în forul cel mai intim și mai tainic al ființei umane. În el sunt proiectate conflictele interioare în imagini simbolice într-o formă haotică, dar care, fiind încadrate într-un sistem de interpretare literar-arhetipală, pot contura o umbră a ceea ce *este* ființa cea mai adâncă a scriitorului și să transgresăm spre partea „nevăzută", spre matricea originară a operei sale literare.

Deja în *Jurnalul 1986–1988*, publicat în 2002, Vladimir Beșleagă anunță nevoia unei priviri introspective asupra ființei, în scopul dezlegării celui mai mare mister asupra propriei existențe („30. IX.1988. Acum văd că a te cufunda în tine este de-o mie de ori mai anevoios, dar și mai de mare trebuință decât a te agăța de lucrurile din afară. Și omul anume asta face toată viața: se agață de lucruri..." [7, p. 15]. Acest gând nu prezintă o noutate întrucât Vladimir Beșleagă este unul dintre puținii scriitori basarabeni din literatura română care a pus accent pe trăirile și stările lăuntrice ale personajelor sale. Protagoniștii acestui scriitor se vor salva adesea de teroarea și ororile regimului comunist prin deschiderea în lungi monologuri interioare. Sufletul lor, de obicei „zăvorât" în profunzimi opace, se dezlănțuie în formule interogative aproape de cele ale visului. În spatele unor întâmplări confuze și ale unor fapte ambigue se ascunde un destin tragic, o istorie impresionantă, un imaginar în care se întrevede destinul propriului popor cu care personajele se identifică. În tonalitățile contorsionate ale monologului interior rezonează miile de voci arhetipale, care, în mod firesc, după cum spune Jung, „dezleagă în noi toate acele forțe ajutătoare care i-au îngăduit omenirii din toate timpurile să se salveze din toate primejdiile și să supraviețuiască chiar și nopțile cele mai lungi" [8, p. 212]. Vladimir Beșleagă recurge la această modalitate artistică de exprimare a valorilor cultului strămoșilor, pentru că ele reprezintă, în contextul dat, singura soluție viabilă de consolidare a ființei scindate. În urma fracturărilor sistematice de către regimul comunist a identității umane și naționale, reconfigurarea într-un tot unitar e posibilă doar prin recursul la imaginile și suferințele înaintașilor. Aceștia, la Vladimir Beșleagă, transpar litanic, într-o obsesie a memoriei, regăsită și în recenta sa apariție editorială *Casa. Mama. Pământul: lacrimi, litanie, incantații* (2019): „Vreau să cunosc toată viața Ta, vreau să cunosc viața bunelor. Ei îmi bântuie visele... Ei trăiesc mai departe în sufletul meu... Ei vin și mă întreabă: «Ce faci tu, nepoate? Cum trăiești? Nu ne-ai uitat?» (…) Zic : «Nu, nu v-am uitat. Chiar dacă nu mi-a fost dat să Vă cunosc de-adevăratelea»" [9, p. 33]. Creația literară reprezintă cronotopul reîntâlnirilor dintre generații, al dialogului vocilor diferitelor vremuri, stabilind un raport de continuitate în timp prin dăinuirea întregului arsenal de reprezentări istorico-simbolice, conferind personajelor legitimitate identitară. „Mintea noastră, scrie Carl Gustav Jung, este rezultatul muncii de mii sau de milioane de ani. (...) Cu fiecare cuvânt atingem, cum se spune, o fibră istorică în semenii noștri și, prin urmare, fiecare cuvânt pe care îl rostim face să vibreze acea coardă în celelalte ființe ori de câte ori vorbim aceeași limbă" [10, p. 90].

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

Jurnalul *Vise de noapte și zi (jurnal ante- anti- octogenat)*[1], ținut în perioada 2008–2010, reprezintă o altă fațetă a aceleiași metode-program de a percepe starea lucrurilor de către Vladimir Beșleagă. De data aceasta privirea se îndreptată spre spațiul oniric al ființei. Romancierul și-a propus să înregistreze cele mai tulburătoare vise, fără pretenția să fie cândva prezentate publicului larg, intuind, probabil, că exercițiul său scriptic poate scoate la lumina zilei frământări, obsesii, amintiri refulate, imagini recurente din opacitatea memoriei și adâncimile inconștientului. Uitarea a oferit dintotdeauna omului pacea și echilibrul între eul conștient și latenta obscuritate a ființei transcendente. „Visul este doar o relatare a stării de fapt [10, p. 127]." De aceea prioritară în creație este percepția intuitivă pentru a găsi semnificația a ceea ce trăiește visătorul în fantasme. Visul nu este rațional, prestabilit, el nu continuă întotdeauna, după cum susține Freud în onirologia sa reducționistă, starea de veghe și reprezentările aflate în conștiința individului. Visul, atenționează Jung, trebuie „tratat nuanțat, ca o operă de artă, nu logic sau rațional... Visele sunt produsul artei creatoare a naturii, astfel încât trebuie să ne ridicăm la nivelul ei când încercăm să le interpretăm" [10, p. 87]. Astfel, consemnarea viselor din *Jurnalul...* lui Beșleagă seamănă cu un drum inițiatic spre propria ființă, spre iraționalul ei, acolo unde nimic nu se supune legilor eului empiric și nimeni nu poate opri vârtejul caleidoscopic al imaginilor declanșate. Acestea ba îl înalță pe cel ce visează pe culmile unei beatitudini paradisiace, ba, altădată, îl sfâșie în mii de fragmente care trimit la stările aoristice de suferință, cum ar fi, spre exemplu, îmbolnăvirea subită a feciorului Sandu ori dispariția acestuia din itinerarul lor comun. Visul, astfel, reprezintă un dialog interiorizat al ființei situate între cele două lumi: a prezentului și a trecutului. În acest punct omul se poate reîntâlni cu imaginea celui *care n-a devenit* sau cu cel *de la care, în itinerarul său existențial deloc facil și simplist, a deviat* și pentru care regăsirea sporadică a celor dragi – mama, tata, fiul – induce un sentiment de reconfortare a sinelui scindat. Sarcina hermeneutului de vise rezidă, așadar, în receptarea limbajului oniric, în deslușirea „emoțiilor din imagini" și a imaginilor „dincolo de emoții" (Jung). Ca premiză pentru realizarea acestei sarcini este ipoteza lui Jung că visele sunt niște prototipuri imaginare ale ființei visătorului, care erup din inconștientul personal și, pe scară mai largă, din arhetipurile inconștientului colectiv. Prin intermediul viselor sunt resuscitate stările primordiale. Omul, astfel, ia contact cu „o matrice a fanteziei plăsmuitoare de mituri, care a dispărut din epoca noastră rațională" [5, p. 224], făcându-se un intermediar prin care se revelează „glasul strămunilor". Mintea noastră doar fixează aceste stări metafizice în imagini, încercând, ulterior, să le ghicească semnificația.

Visele surprinse în acest jurnal se răsucesc într-un eșafodaj imaginar de figuri recurente: Mama, Casa, Satul, Apa, Copilăria, Tata, Bunica Natalia, Fiul, Fiica, alcătuind o constelație specifică de imagini și simboluri proprii deopotrivă universului oniric și celui ficțional, întrunind un bazin semantic, în sensul lui Gilbert Durand, prin care se întrevede o axiologie definitorie pentru eul vizionar. Sunt secvențe primordiale de conștiință, care, reactualizate, îl transpun pe subiectul ce visează într-o dimensiune trans-istorică și îi oferă pe deasupra șansa revigorării spirituale prin potențarea simțurilor și instinctelor sale vii, străvechi. „Omul integral, menționează Eliade, cunoaște și alte situații, pe lângă condiția lui istorică, precum starea de vis ori de reverie sau de melancolie și de detașare ori de încântare estetică sau de evadare etc. – nici una dintre ele nefiind «istorică», deși toate sunt la fel de autentice și de importante pentru existența umană ca și situația ei istorică" [11, p. 40]. Imaginile recurente grefate în memorie încorporează eul oniric în dimensiunea sa mitică, în copilăria eternă din satul natal. Satul cu atributele lui inerente, ca *axis mundi* al lui Vladimir Beșleagă, apare în visele sale în cele mai diverse contexte. În unele sufletul satului, identificat cu eul ce visează, se află sub semnul amenințării, e pândit de cruzimea lumii de dincolo de hotarele sale. În aceste stări onirice recunoaștem experiențele traumatizante ale copilului Vladimir Beșleagă din timpul războiului: „vis neliniștit, apăsător, amenințător... se făcea că eram acasă, în sat... o noapte grea... cer noros... fără lună... dar plin de zgomote suspecte... zbor hoțești de avioane... huruit camuflat în cer și-n pământ... se întâmplă ceva... vine ceva asupra noastră! asupra satului!. oamenii îngrijorați... oamenii agitați... parcă mulți, dar nu se vede nimeni, numai noi, cei din casa noastră, eu... ca și cum eu aș fi fost sufletul și ființa întregului sat... ceilalți doar se subînțelegeau... și așa ore la rând... iată-i miezul nopții... iată-i trecut... iată-i ora 2, iată 3... 4... tensiunea tot crește... zgomotele durează... huruit în cer și huruit pe pământ...

– Ne-or ocupa! ne ocupă!". (Beșleagă, Manuscris nr. de inventar : 27594 ; 27595 ; 27596). De menționat

[1] Manuscrisul *Vise de noapte și zi (jurnal ante- anti- octogenat)* de Vladimir Beșleagă se găsește la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogâlniceanu" din Chișinău, fond „Manuscrise", nr. de inventar : 27594, 27595, 27596 ; 818 p. (3 volume). Înainte de a fi oferit Muzeului, maestrul Vladimir Beșleagă a încredințat acest manuscris cercetătoarei, dr. în filologie Ana Ghilaș și subsemnatei, în vederea unei eventuale cercetări mitocritice a imaginarului creator al prozatorului.

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

că *divinul*, despre care am amintit mai sus, nu înfățișează paradisul adamic, al păcii, al armoniei, al iubirii, ci provoacă angoase, stări de groază, de panică. Suferințele interioare n-au dispărut niciodată, cu timpul au fost doar camuflate, alteori, reprimate. Visele însă le-au reactualizat în imagini-simboluri infinit mai grăitoare și cu mult mai periculoase decât orice mărturie. „Visele mele sunt limba sufletului", mărturisește Jung în celebra sa *Cartea Roșie*, ele prilejuiesc varii călătorii prin labirintul inconștientului personal și colectiv. Satul, ca simbol și spațiu generic al identității individuale și culturale, al echilibrului cosmic și al celui interior, reprezintă Sinele cu axele sale ontologice – arhetipurile vieții: casa, mama, tata etc. În vis, Vladimir Beșleagă simte o pornire irezistibilă de a proteja temeiurile Sinelui, generatorul plenitudinii lumii și al eului. Impulsul său oniric este, prin refracție, o proiecție a universului străbunilor, un imbold compensator al vocii sale, ca într-o observație generală a lui Gaston Bachelard: „ținutul natal nu este atât o întindere, cât o materie; este un granit sau un pământ, un vânt sau o uscăciune, o apă sau o lumină. Ne materializăm reveriile în el: prin el visul nostru își capătă adevărata substanță: lui îi cerem culoarea noastră fundamentală" [12, p. 13].

Forțele protectoare ale lumii lăuntrice se vor proiecta în unul dintre visele sale pe imaginea tatălui care ucide cu o brutalitate înfiorătoare un neamț: „se făcea că eram la deal de casă, la Mălăiești, între casă și căsoaie, acolo unde-i acuma anexa... cineva mai în fund dădea cu un par mare, în cineva culcat la pământ... eu vin și când văd ce se întâmplă, întreb, cu spaimă:

– Ce faci? De ce-l bați?

Bărbatul cu parul în mână îmi răspunde:

– L-am ajutat să... moară...

Deci, îl bătea pe acela culcat la pământ ca să poată... muri... Bărbatul nu era altcineva decât tatăl meu... Iar cel căzut la pământ un soldat german, se vedea după uniformă... or, acesta era rănit, fărâmat de cineva/ceva, se chinuia și... tată-meu l-a ajutat să moară..." (Beșleagă, Manuscris nr. de inventar : 27594 ; 27595 ; 27596). Momentul „tată-meu l-a ajutat să moară" sugerează nevoia psiho-emoțională a eului de a se elibera de dramele generate de atrocitățile suportate în copilărie. Stările alarmante de primejdie, care își găsesc expresia onirică în invazia violentă a apei, în prezența terorizantă a soldaților, face anevoios procesul de individuație a eului. Din această cauză, în alte vise el va continua sisific traseul devenirii, încercând să se elibereze de tenebrele ființei sale.

Alteori, imaginea tatălui trimite la o fractură psiho-ontologică a eului scriitorului. Constatăm că tata este o instanță figurativă opusă arhetipului maternității. „Diada divină" – părinții (Jung) în imaginarul oniric al lui Vladimir Beșleagă este spartă, sugerându-se, prin disociere și repudiere, o relație antagonistă între ei. Apariția tatălui în vis induce respingerea în spațiul familial al divinului, împotrivirea față de manifestările sale exteriorizate de omniprezența mamei: „Casa noastră de la Mălăiești golită de lume... cu ușile vraiște... în așteptarea unui eveniment de familie... eu, în tinda goală... în prag... curtea plină de lumină... brusc apare tatăl meu... e băut... îl cert... el începe să facă teatru... se preface că ar fi beat... dar este!.. mă trezesc..." (*ibidem*) Alteori, această forță antitetică insuflată în vis de figura tatălui ascunde sentimentul de primejdie, amenințarea e proiectată asupra forțelor creatoare ale eului oniric. Asistăm la o extindere necontenită a terorii, la o cuprindere de noi și noi teritorii ale spațiului lăuntric într-o permanentă amenințare a profunzimilor ontologice ale eului: „când ajung la locul unde urmau să fie cărțile/manuscrisele mele, găsim un dezastru total: cărți, manuscrise, caiete, buclate, foi rupte, aruncate pe jos, călcate, murdărite... ce? de ce? cum? cine? acestea sunt întrebările, aceasta este starea de spirit... aceasta este revolta... aceasta este alarma... eu, cu alți însoțitori, toți frustrați, necăjiți... începem să încercăm a afla: ce? cum? pentru ce? s-a întâmplat în timp ce noi și ... alții, culegeam de pe jos resturile aruncate...

brusc, vine răspunsul – absolut insolit, absolut neașteptat:

– Asta tatăl dumitale a fost pe aicea... dânsul a făcut trebușoara asta... a rupt, a sfârâmat, a călcat în picioare... tatăl dtale împreună cu un boschetar..." (*idem*). Nucleul ființei copilului din vis e scindat între făptura mamei ocrotitoare și tatăl ca identitate a răului distructiv. E o sfâșiere dramatică în propria energie spirituală care recidivează, în somn, ca o revenire karmică la o culpă a supliciului originar. Unica soluție constituie împăcarea celor doi poli opuși ai ființei în imaginea mamei și a tatălui, într-o fuziune a elementelor antinomice potrivit modelului filosofic taoist al cuplului yin-yang.

Firește, satul este și locul marilor aspirații, al dragostei, al sărbătorii și al căutărilor/așteptărilor miracolului. De-a lungul jurnalului regăsim visuri în care eul oniric trăiește experiențe feerice, aflându-i pe ambii părinți acasă, descoperind-o pe mama în pace deplină sau întâlnind o entitate feminină misterioasă în sânul naturii. Uneori acest topos oniric amintește mai mult de unul mitic, sărbătoresc, integrator, reconfortant, ca o primenire interioară: „... se făcea că mergeam pe Ulița Noastră... dar era foarte în pantă... ajung la Iustin Crainicul – pâraie curg de sus la vale, o Apă limpede, curată... îmi zic: s-ar putea pune aici niște minuscule stații hidroelectrice... înaintez... ajung la casa vecinei mele din copilărie – Natașa... cobor mai jos...

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

Râpa curge mare... îmi vine chef de scaldă... Ce minune! atâta apă... limpede, curată, răcoroasă... apare și o fată... o nevastă... dintre vecine... nu pot s-o identific, dar e cunoscută... tot atunci văd o luntre frumoasă... și – apare ideea de a ne plimba cu luntrea... da, în doi!.. numai m-am gândit, m-am văzut vâslind pe apă la vale, da, împreună cu fata/nevasta aceea... iar Râpa noastră șerpuiește frumos... sălcii pletoase pe mal... și cum pluteam la vale, vedeam copii, adulți scăldându-se și ei, îi ocoleam, ne salută bucuroși... parcă am fi un vapor, nu o simplă luntre/barcă..." (*idem*). Sunt reprezentări imaculate, venind din profunzimile cele mai ascunse ale ființei umane, e cronotopul numinos care generează trăiri mult mai puternice decât o pasiune reală, întrucât sursa lor se află dincolo de conștiința și de voința eului. E momentul întâlnirii cu acea parte din interiorul nostru, care, după expresia lui Albért Beguin, „e mai mult noi înșine decât conștiința noastră"; (...) un salt „în abisurile lăuntrice, a concordanței ritmului nostru cel mai personal cu ritmul universal: cunoașterea analogică a unui Real care nu e un dat exterior" [3, p. 39].

Apa (limpede, curgătoare în visul lui Vladimir Beșleagă) transpune condiția umană în planul unei naturi onirice feerice. Plutind într-o barcă împreună cu femeia misterioasă, dar cunoscută *în esența* ei intimă, eul se situează în zona unor stări insolite, marcate de prospețime, sentimente de plinătate și vigoare a forțelor creatoare. Apa, precum alte imagini din vis, ne dezvăluie noi și noi semnificații. În exemplul citat, ea izolează universul intim al celui care visează de realitatea opacă, banală. Percepția senzorială unidimensională transgresează și accede în natura sensibilă a imprevizibilului abisal. Simbolistica apei instituie și susține în structura spirituală a eului oniric o comuniune și o comunicare vie între cele două stări antitetice fundamentale ale existenței, Eros și Thanatos, care, afectiv și ontologic, trimit la același simbol, cel al pântecului matern. De fiecare dată, când vine în contact sau, scufundat, trece prin apele primordiale ale lumii sale interioare, eul din vis preschimbă, prin atracția sa față de principiul matern, moartea în renaștere. Un principiu propriu romanelor cavalerești arturiene din secolul al XII-lea, al XIII-lea, în care eroii legendari descoperă așezări misterioase ale „Mumelor", „sălașul atemporal al vieții inepuizabile, izvorul morții din care viața se revarsă întru renașterea perenă" [15, p. 85]. Astfel în itinerarul eului oniric, viața și moartea, deși opuse în aparență, sunt percepute ca „manifestări pereche ale realității unice" [14, p. 81] și au funcția de inițiere și pregătire a eului oniric pentru depășirea fricilor și angoaselor, distrugătorii procesului de individuație. Prin semnificațiile ei, apa, totodată, reprezintă nivelul cel mai profund al ființei, nivel unde creatorul se regăsește în deplinătatea forțelor sale imaginative, este elementul de unitate și coeziune ontologică, e ceea ce-i conferă eului un *rost* suprem prin intuiția și configurarea Sinelui. În acest sens, vom invoca și explicația lui Gaston Bachelard referitor la natura materială și poetică a apei: „Apa ne va apărea ca o ființa totală; ea are un corp, un suflet, o voce. Mai mult decât orice alt element poate, apa este o realitate poetică completă. O poetică a apei, în ciuda varietății spectacolelor sale, este astfel sigură de unitatea ei. Apa trebuie să-i sugereze poetului o nouă obligație: unitatea elementului. În lipsa acesteia, imaginația materială nu este satisfăcută, iar imaginația formală nu izbutește să lege trăsăturile dispersate. Lipsită de substanță, opera este lipsită de viață" [12, p. 22].

În visele lui Vladimir Beșleagă întâlnim și semnele unei călătorii inițiatice în căutarea Centrului, sugestia (eliptică) a regăsirii în prezența onirică a mamei a centrului-enigmă, cuvântul-idee și dramă a copilului interior suspendat între viață și moarte: „stau afară, în fața căsoaiei (azi distrusă). Aureliu Busuioc a venit să stea de vorbă cu mama... e bolnavă... Au intrat amândoi înăuntru... Dar! Curând îl văd pe Aureliu ieșind și închizând ușa atent după el...

„Ce s-a întâmplat? Îl întreb din priviri.

–...

Insist. Atunci îmi răspunde cu voce scăzută, misterioasă:

– A adormit... După câteva cuvinte...

Eu: -?

Dânsul : – Atâta a spus: „Mulțumesc pentru... centrul acesta... (plus încă un cuvânt poate...) tainic...

Sunt nedumerit foarte. Ce să fie oare?"(Beșleagă, Manuscris nr. de inventar : 27594 ; 27595 ; 27596).

În acest spațiu transcendental se conturează un dialog cu interiorul abisal, unde făptura mamei trezește trăiri ambivalente, atât de tristețe, cât și de fericire și efervescentă mistică. „Beatitudinea vieții adamice nu exclude beatitudinea «morții frumoase»" [13, p. 12], scrie istoricul religiilor cu referire la semnificația și rolul insulei paradiziace în nuvela *Cezara* de Mihai Eminescu. Toposul oniric *satul-casa-mama* re-creează imaginarul mitic al copilăriei, cu același sens de insulă paradiziacă, izolată în adâncul ființei, predestinată doar pentru cei ce „tind către realitatea și beatitudinea «începutului», a stării primordiale" [13, p. 12]. *Aici*, în vis, mama, în diferitele ei ipostaze – de bucurie, de pace sau de întristare profundă, ca un duh *illo tempore*, adaugă vieții, cu prezența ei, un sens sacru.

Imaginea casei din visurile lui Vladimir Beșleagă mai are o conotație pe lângă cea de *imago mundi* – imagine arhitectonică a lumii sale interioare. Ea simbolizează și *locul memoriei*, reazămul identitar. Casa din vis

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

păstrează amintirile generațiilor anterioare, dramele, grijile nesfârșite ale mamei, dragostea ei eternă. Când visul reprezintă o narațiune onirică mai desfășurată, avem de a face de fapt nu cu un *eu,* ci cu un *noi* arhetipal. Prin pânzele visului se dezlănțuie puterea fluviilor unui destin comun al neamului, se produce o reuniune tainică, aproape mistică cu cei dragi, dispăruți din cauza vitregiilor istoriei. Scriind despre memorie, Albert Béguin o interpretează ca pe o experiență numinoasă de transcendere a eului în timpul și spațiul memoriei sufletului: „Toate aceste revelații lăuntrice, poezie, gândire, contemplație, memorie și reminiscență, se aseamănă prin aceea că ne scot din succesiunea obișnuită a faptelor pentru a ne transporta într-o altă durată, într-un timp *nou-născut*. Tocmai de aceea amintirea ne oferă, asupra propriei noastre stări ca și asupra aceleia a lumii, o viziune mai profundă decât senzația prezentului" [3, p. 258]. Ca și în această fenomenologie a memoriei, casa din visurile scriitorului nostru reface unitatea timpurilor dintre generații, se prezintă ca un altar al Ființei, este un catalizator al sacrului adunând în sine celelalte imagini-simboluri fondatoare, ale eului și ale familiei. O intruziune străină produce stupoare, consternează, ca în visul pe care îl voi reproduce în continuare: „se făcea că eram în casa aceasta, aici, unde sunt acum și scriu... da, scriu pe cuptor, unde-am dormit, dar visele aveau loc în odaia mică – noi îi ziceam cămară... se pare că eram cu mama sau cu mâca Natalia – o ființă foarte apropiată, era întuneric, semiîntuneric și noi doi ne întrebam: de ce e așa de întuneric? Atunci eu am coborât de pe cuptor, am mers la ușă, (...) văd la peretele dinspre răsărit un pat mare, lat și... în el culcată o tânără – mamă/lehuză, care își alăptează pruncul, culcată pe dreapta, pruncul – la pieptul ei... suge sânul...

– Tu cine ești? o întreb uimit și revoltat. Tu ce faci aici? Cum ai ajuns aici?

... atunci i-am văzut fata, nu fața, numai ochii lucind în semiîntuneric – ochi mari, aprinși, arzând parcă... s-a întors ușor către mine:

- Nu știi? Te prefaci că nu știi cine sunt? Și de ce sunt aici?

am înmărmurit: cum? să fie cineva... care... cu care am avut relații... și acuma... a născut și... a venit aici, la mine? mi-au trecut fulger prin minte toate faptele mele din ultimul timp și... nu am descoperit niciuna care mi-ar arăta vina... strig iar:

– Cum vine asta? Vrei să zici că eu... aș avea ceva pe sufletul meu? pe conștiința mea? Dau... și mă întorc către mama, bunica Natalia ca să-i arăt că nu am nicio vină, nicio... ". (Beșleagă, Manuscris nr. de inventar : 27594 ; 27595 ; 27596)

Intruziunea femeii lehuze în casa familiei face și mai pregnantă legătura psiho-ontologică dintre fiu și mamă/bunica Natalia, fondată pe principiul unității primordiale, care asigură armonia interioară a eului oniric. Coeziunea aceasta semnifică stabilitate, echilibru, siguranță și protecție supremă. De aceea orice altă apariție feminină în interiorul casei va resuscita un sentiment de primejdie, va fi resimțită ca o amenințare pentru cadrul paradisiac al Sinelui. Mama și femeia străină sunt două prezențe antitetice, incompatibile chiar. La mijloc e o Anima dedublată, mama însemnând înălțare, sacralitate, numinozitate, cealaltă trimite la libidoul refulat, la aventură luciferică, la iubirea interzisă, semnificații de neconceput în raport cu simbolul „ființei interioare" [14, p. 194], Casa. De aici și sentimentul de vinovăție, de stupefacție și rușine față de ce scoate la vedere inconștientul. Anima uneori, a remarcat Jung, „este șarpele din paradisul omului nevinovat, plin de bune intenții. Anima furnizează cele mai puternice argumente împotriva îndeletnicirii cu inconștientul care distruge barierele morale și descătușează forțele care ar fi trebuit sa rămână în inconștient. Și într-adevăr lucrurile așa stau în măsura în care viața nu este doar binele ci și rău. Întrucât anima vrea viața, ea vrea atât binele cât și răul" [17, p. 66]. Eul oniric, la Beșleagă, nu vede cum le-ar putea fuziona într-o alchimie a sufletului, din moment ce străina amintește de seducția sirenelor. După cum am menționat mai sus, îndepărtarea de casa părinților, axul vital al spiritului, egalează cu pierderea sensului existenței.

Somnul, fratele lui Thanatos, mijlocește și reîntâlniri cu fantasma fiului, Sandu, mort prematur. Visul urmează „logica" unor întâmplări alogice, a unor metamorfoze suprarealiste. Bucuria revederii fiului, mirarea, apoi gândul pedepsei pentru „pozna" lui și, imediat, prefacerea acestuia într-o plăcuță fosforescentă care lunecă și dispare indică o rană zăvorâtă într-o tăcere abisală, gata oricând să irupă din străfunduri cu semnele neîmpăcate ale durerii și ale speranței de eliberare din zbuciumul sufletesc: „... da, da, am avut un sentiment de bucurie, mai întâi: „Ia te uită! Sandu e bine sănătos!" Apoi despre supărarea mea... Da, să-i pedepsesc pentru pozna lor... acela, prietenul lui a dispărut nu știu cum... m-am uitat după Sandu... și el s-a făcut nevăzut! dar – cum? în locul lui a rămas ceva ca o plăcuță dintr-o substanță albicioasă, așa... de formă pătrată, vreo 4 x 4 centimetri, grosimea de vreo doitrei milimetri... care plăcuță a lunecat pe lângă piciorul meu și a dispărut și ea, tot așa, într-un mod miraculos..." (Beșleagă, Manuscris nr. de inventar : 27594 ; 27595 ; 27596).

Jurnalul *Vise de noapte și zi* mai conține și scenarii onirice în care se revelează stări ale transcendenței prin visarea de înălțimi amețitoare, adâncimi înspăimântătoare, prezențe invizibile, voci inefabile etc.

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

Duhul Creator, cel de dincolo de viață și de moarte, coboară să despovăreze eul oniric de limitele conștiinței și să-l reintegreze în Sinele ființial. Miracolul oniric se petrece, de obicei, în afara cadrului intim, a paradigmei copilăriei și a locurilor cunoscute. Toposurile simbolice precum muntele, subteranele indică o ieșire din inconștientul personal spre cel colectiv „... se făcea precum că... călătoream dinspre casa mea... baștina mea spre undeva... unde trebuia să ajung neapărat: am să remarc doar un detaliu... se făcea că aș fi căutat ceva, în pământ... în Pământ! cu majusculă! pentru că eram Eu și... Pământul! căutam săpând... ca și cum cu o furcă fermecată, nevăzută... la început coarnele ei se înfigeau ușor în sol... apoi am dat de ceva tare și... oricâte eforturi făceam, apăsam cu piciorul, nu intrau coarnele... o voce... o Voce mi-a spus:

- Aici, ceva mai... în adânc, pământul e înghețat... veșnic înghețat... nu vei putea săpa...

am înțeles... n-am mai cutezat... am pornit mai departe – am fost dus/purtat mai departe... desișuri... arbori... păsări... parcă nimic surprinzător, dar în același timp, ceva nou, necunoscut... bizar... nu, nu se vedea, numai se simțea ceva grandios, puternic... era, pe semne, acea forță uriașă care mă ducea/mă purta... am înaintat... a început parcă a mă purta pe o spirală... înaintam, dar în același timp mă învârteam pe loc...

mă cuprinse frica...

ce se întâmplă cu mine?

unde am fost dus/împins?

tremuram...

am străbătut ceva ca un gang... dar nu din stânci, ci din vegetație – arbori, frunze...

și... brusc, am ieșit la un luminiș, în fată s-a deschis o priveliște largă, hăt departe... dar acolo eu nu aveam acces decât cu privirea...

de ce?

pentru că... aici, sub mine, era locul de unde ieșea, din adâncul pământului, acea miraculoasă, gigantică forță care mă aduse/mă purtase până aici... (*idem*).

Un cititor atent al scrierilor lui Vladimir Beșleagă va observa asemănarea de teme și motive regăsite în jurnalul de față și în romanele sale. La mijloc constatăm aceleași modalități de asociere imaginativă. Potrivit lui Gaston Bachelard, în procesul de imaginare a operei literare, creatorul cunoaște două tipuri de forțe imaginante: *forma formală* și *forma materială/forma lăuntrică*. Dacă cea dintâi reprezintă o imaginație ce răspunde de formele ideilor, expresiilor și trăirilor redate într-o operă literară, cea de-a doua forță imaginativă – formele materiale –, „sapă în adâncul ființei; vor să găsească în ființă ceea ce este primitiv și totodată etern. Ele domină anotimpul și istoria în natură, în noi și în afara noastră, produc germeni; germeni în care forma este implântată într-o substanță, în care forma este lăuntrică" [12, p. 5]. Imaginile recurente impregnate în creația literară a lui Vladimir Beșleagă – satul, casa, mama, apa, tatăl – reprezintă toposul simbolic pe care se grefează lumea sa interioară răbufnind, exuberantă sau contorsionată, în fluxuri de convulsii imaginative. Spațiul habitual și trăirile copilăriei sunt pentru scriitor și pentru autorul acestui jurnal *Vise de noapte și zi (jurnal ante- anti- octogenat)*) fântâna nesecată de miracole care îl ajută să-și reînnoiască elanurile de creație și să-și pună în consonanță ordinara, profana condiție umană cu elemente sacre din abisul ființei. G. Bachelard exprimă acest lucru într-un mod magistral: „În unele clipe visul poetului creator este atât de profund, atât de natural, încât, fără să-și dea seama, el regăsește imaginile cărnii sale de copil. Poemele cu o rădăcină atât de adâncă au adeseori o putere neobișnuită, îl străbate o mare forță, iar cititorul, fără să știe, participă la această forță originară. El nu-i vede însă originea" [12, p. 14].

Orice încercare de a descoperi insolitul, abisalul psihologic dincolo de imaginile rudimentare ale visului și de a le atribui un caracter profetic, cu un conținut înalt religios sau cu sondări ale profunzimilor umane, a fost considerată de-a lungul secolelor drept abordare ocultă, eretică în ultimă instanță. Cu aceeași neîncredere a fost o bucată de vreme privită și contribuția lui Carl Gustav Jung în psihanaliza modernă. Cercetătorul elvețian a insistat pe metoda comparatistă de analiză a viselor pacienților cu trimiteri la substratul mitologic, cultural, religios, filosofic al imaginilor onirice. Mircea Eliade a remarcat: „Este marele merit al lui C. G. Jung de a fi depășit psihanaliza freudiană plecând chiar de la psihologie și de a fi restaurat astfel semnificația spirituală a Imaginii" [11, p. 18]. Un jurnal oniric poate releva o nouă fațetă a omului de cultură, descoperind confruntări ale eului cu tenebrele ființei, reconcilierea părților scindate ale Sinelui, experiența unor trăiri numinoase etc. Jurnalul *Vise de noapte și zi (jurnal ante- anti- octogenat)* al lui Vladimir Beșleagă reprezintă o noutate atât pentru creația romancierului, cât și pentru literatura din spațiul românesc. Narațiunile onirice, deopotrivă cu imaginile simbolice, regăsite aici, ar putea constitui un suport în edificarea unei originale mitocritici. Ne dăm seama că am reușit să surprindem și să comentăm în acest studiu doar o mică parte din spontaneitatea trăirilor onirice și a semnificațiilor lor. Îndemnăm cititorul și cercetătorul literar să plonjeze cu temeritate în această matrice creatoare insolită cu încrederea întâlnirii cu o lume a abisurilor umane și regăsirii dincolo de eul conștient și analitic al scriitorului Vladimir Beșleagă, a unor zone ființiale nocturne revelatoare.

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)

BIBLIOGRAFIE

1. Jacques Le Goff. Imaginarul medieval. Eseuri. Traducere și note de Marina Rădulescu. București: Meridiane, 1991. 458 p.

2. Douglas J. D. Dicționar biblic. Societatea Misionară Română. Oradea: Cartea Creștină, 1995. 1354 p.

3. Béguin A. Sufletul romantic și visul. Eseu despre romantismul german. Traducere de Dumitru Țepeneag, postfață de Mircea Martin. București: Univers, 1998. 505 p.

4. Chiriac J. Note explicative. În: Carl Gustav Jung. Interpretarea viselor. Ediție critică. Selecție de texte, introducere și note de Jean Chiriac. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Aropa, 1998–2003. 173 p.

5. Jung C. G. Amintiri, vise, reflecții. Consemnate și editate de Aniela Jaffé. Traducere și notă de Daniela Ștefănescu. Ediție revăzută. București: HUMANITAS, 2017. 475 p.

6. Bachelard G. Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării. Traducere de Irina Mavrodin. În loc de prefață: Dubla legitimitate de Jean Starobinski, p. 104- 105. https: //ru.scribd.com/document/60547162/Gaston-Bachelard-Aerul-Si-Visele (vizitat la 12.02.2021).

7. Beșleagă V. Jurnal 1986–1988. Chișinău: Prut Internațional, 2002. 402 p.

8. Jung C. G. Cartea Roșie. Liber Novus. Editată de Sonu Shamdasani, introducere de Sonu Shamdasani, prefață de Urlici Hoerni, traducere din germană de Viorica Nișcov, traducere din engleză de Simona Reghintovschi. București: Trei, 2012. 371 p.

9. Beșleagă V. Casa. Mama. Pământul: lacrimi, litanie, incantații. Chișinău: ARC, 2019. 184 p.

10. Jung C.G. Analiza viselor. Notele seminarului susținut între 1928 și 1930. Volum editat de Wiliam McGuire. Traducere din engleză de Sofia-Manuela Nicolae. București: Trei, 2018. 687 p.

11. Eliade M. Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios. Prefață de Georges Dumézil. Traducere de Alexandra Beldescu. București: HUMANITAS, 1994. 238 p.

12. Bachelard G. Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei. Introducere Imaginație și materie. Traducere de Irina Mavrodin. București: Univers, 1995. 218 p.

13. Eliade M. Insula lui Euthanasius. București: HUMANITAS, 2004. 342 p.

14. Chevalier J., Gheerbrant A. Dicționarul de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere. Traducere de Micaela Slăvescu. Iași: Polirom, 2009, 1072 p.

15. Zimmer H. Poveste despre biruința sufletului asupra răului. Cuvânt înainte de Joseph Campbell. Traducere de Sorin Mărculescu. București: HUMANITAS, 2021. 305 p.

16. Eliade M. Insula lui Euthanasius. București: HUMANITAS, 2004. 305 p.

17. Jung C. G. În lumea arhetipurilor. Caiet de psihanaliză nr. 4. Traducere, prefață, comentarii și note de Vasile Dem Zamfirescu. București: Jurnalul literar, 1994. 164 p.

NOTĂ. Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 „Contexte socioculturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)”, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”.

Ecaterina Ajder. *Rugă*, 2017, pictură, ulei pe pânză, tehnică mixtă, 900 × 900 mm.

BDD-A32514 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:03:43 UTC)